

Delaktighet i vardagssituationer

Vad behöver barn för att kunna äta, sova och leka ?

Margareta Adolfsson

Leg sjukgymnast, utvecklingsledare Habiliteringen Dalarna
Fil dr i Handikappvetenskap, Högskolan Jönköping
Forskare inom CHILD och vid Nka

Nka™

2014-03-12

Vad är en vardagssituation?

- Återkommande
- Viktigt och meningsfullt
- Kedja av funktionella handlingar

Exempel

ATT KLÄ PÅ SIG omfattar handlingar som att välja lämpliga kläder, ta på sig dem i naturlig ordning och att se i spegeln och justera kläderna.

Livsområden - som innefattar vardagssituationer

1. Att lära sig saker och använda den inlärd kunskap
2. Att genomföra uppgifter, följa dagliga rutiner, behärska sitt beteende, ta ansvar och reagera på krav
3. Att kommunicera med andra
4. Att använda sina händer och armar, att röra och förflytta sig
5. Att sköta om sin kropp och sin hälsa
6. Att hjälpa till hemma med vardagssysslor
7. Att samspela med och engagera sig i andra
8. Att leka, utbilda sig, att vara sysselsatt och att använda pengar
9. Att umgås och ha en meningsfull fritid

WHO

International **C**lassification of **F**unctioning, Disability and Health,
version for **C**hild and **Y**outh

Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa,
versionen för barn och ungdom

Vad är ICF-CY?

Modell för att beakta

- olika aspekter av ett barns livssituation

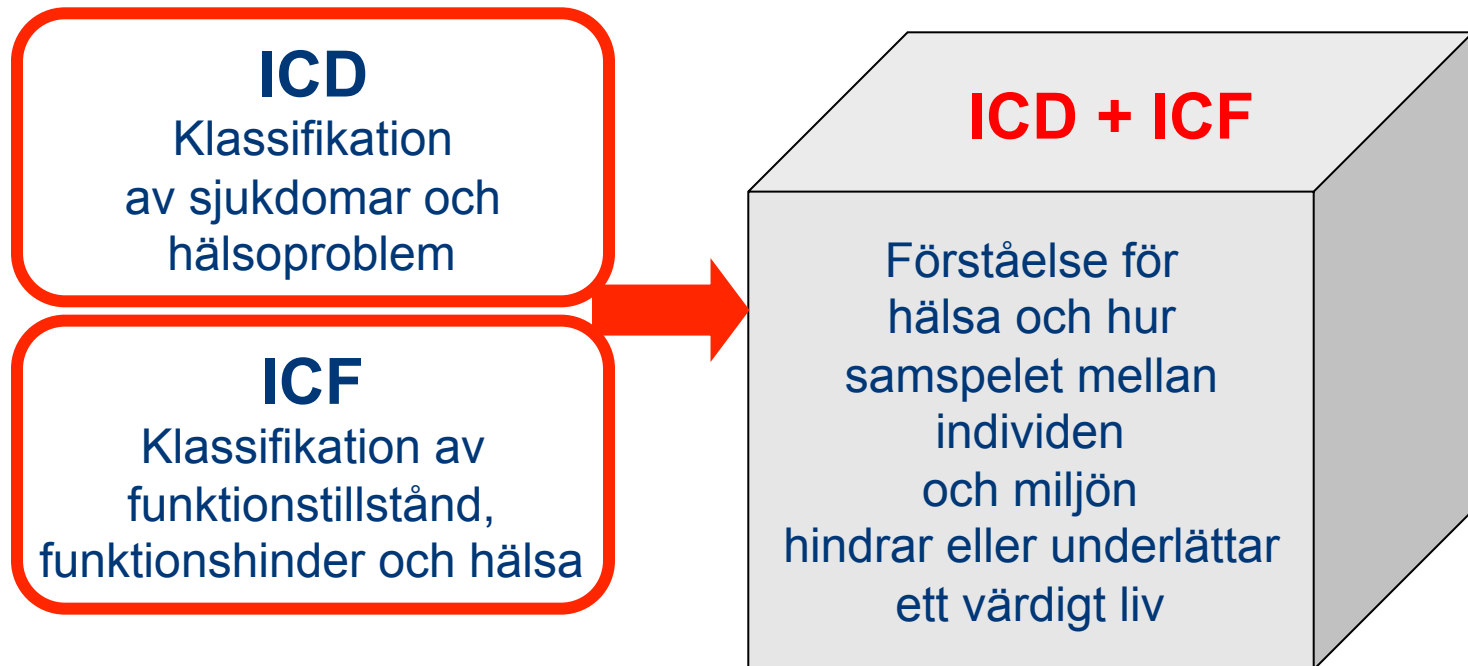
Klassifikation, dvs en **förteckning** över **faktorer** som

- omfattar olika aspekter i barnens liv
- kan användas för att på ett allsidigt sätt beskriva ett barns livssituation
- ger en bild av hur barn fungerar vid interaktion med omgivningen

ICF-CY klassificerar inte barnen!

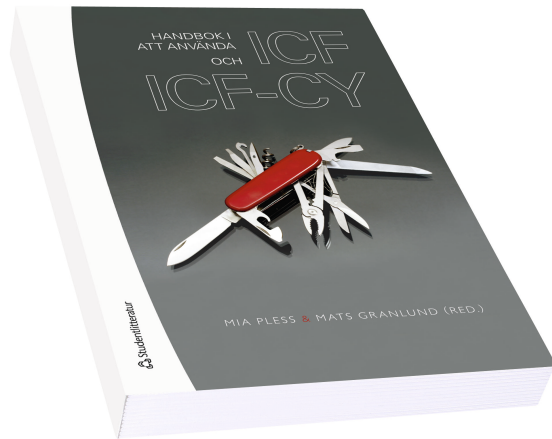

WHO's "familj" av internationella klassifikationer av hälsa och hälsotillstånd

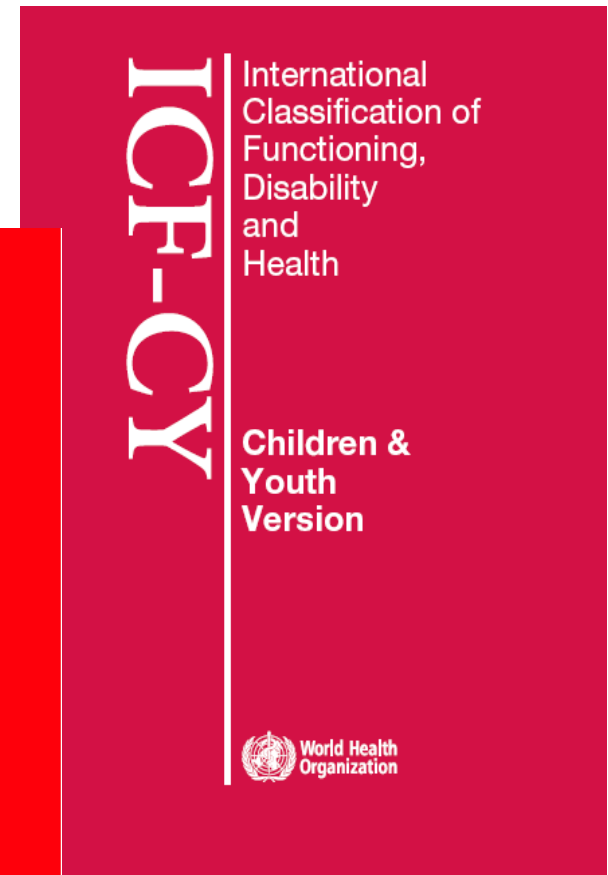
*Gro Harlem-
Brundtland*

Maj 2002

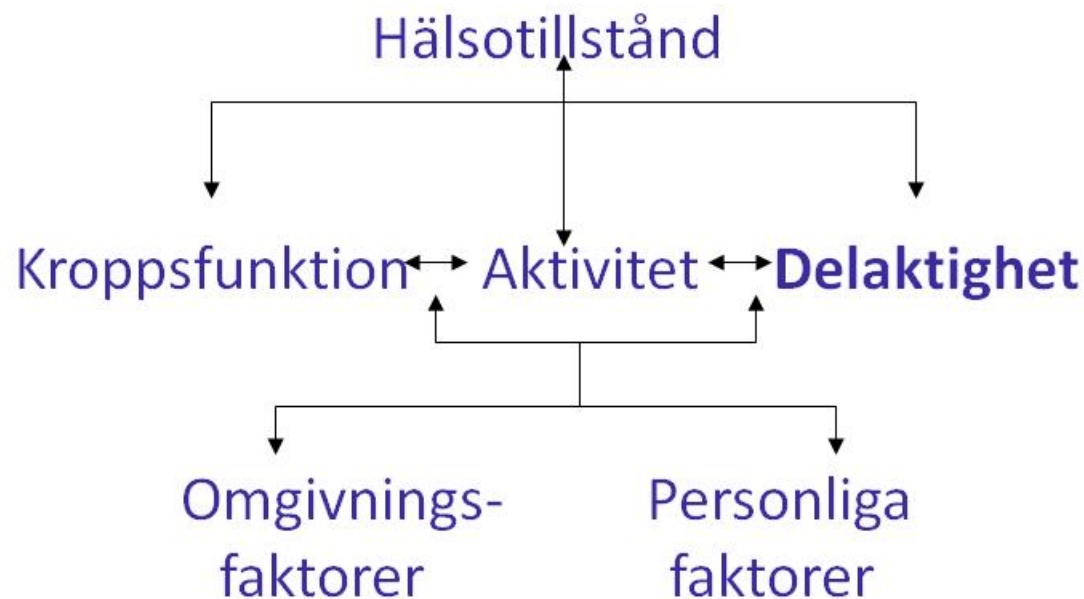
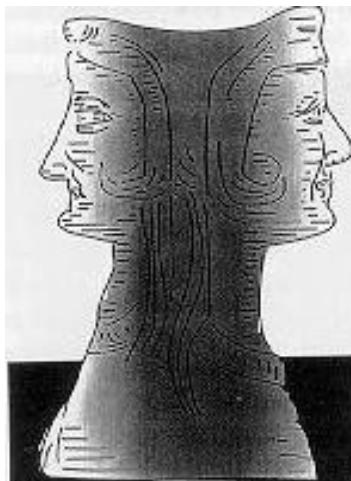
Handbok i att använda ICF och ICF-CY

Mia Pless –
Mats Granlund (red.)

ICF-CY modellen

INTERAKTIVT HÄLSOBEGREPP

Centralt begrepp: **Delaktighet**

Hur **Delaktighet** tar sig uttryck

Att vara närvarande - Deltagande

Bedöms som

- ◆ Frekvens/Hur ofta

Förutsätter

- ◆ Tillgång (availability)
- ◆ Tillgänglighet (accessibility)

Att vara engagerad - Delaktighet

Bedöms som

- Intensitet/Hur mycket

Förutsätter

- Anpassning (accomodability)
- Angelägenhet (acceptability)

Aktiviteter och delaktighet
(d)

Utförande av en uppgift eller handling, både vad barnet kan, gör, vill och är engagerat i.

Omgivningsfaktorer
(e)

Fysisk, social och attitydmässig omgivning. Samhällssystem. Faktorer utanför barnet som hindrar eller underlättar.

Kropps-funktioner
(b)

Fysiologiska system. Hur barnet fungerar psykiskt och fysiologiskt. Styrkor och svagheter.

Kropps-strukturer
(s)

Anatomiska strukturer. Hur kroppens anatomiska strukturer är uppbyggda.

ICF-CY klassifikationen

1685 kategorier

Delar

Komponenter

Kapitel

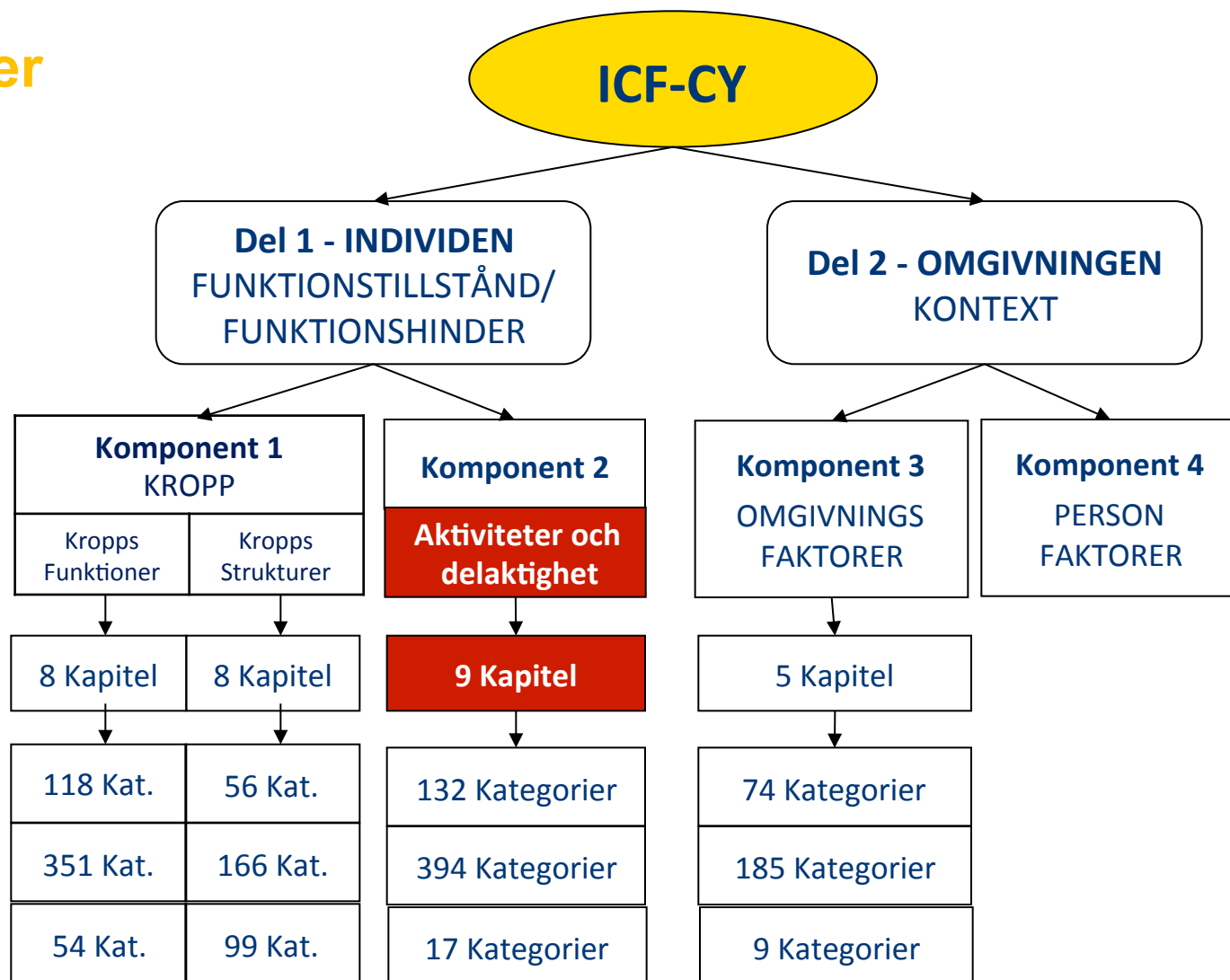
1:a nivån

Kategorier

2:a nivån

3:e nivån

4:e nivån

Kapitel som berör Delaktighet

- d1 Lärande och tillämpa kunskap
- d2 Allmänna uppgifter och krav
- d3 Kommunikation
- d4 Förflyttning
- d5 Personlig vård
- d6 Hemliv
- d7 Mellanmännsliga interaktioner och relationer
- d8 Viktiga livsområden
- d9 Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv

KOMPONENT
AKTIVITETER och DELAKTIGHET (d)
KAPITEL

d1 Lärande/ tillämpa kunskap	d2 Allmänna uppgifter och krav	d3 Kommunikation	d4 För- flyttning	d5 Personlig vård	d6 Hemliv	d7 Relationer	d8 Viktiga livs- områden	d9 Samhälls- gemen- skap
---------------------------------------	---	-----------------------------	-------------------------	-------------------------	--------------	------------------	-----------------------------------	-----------------------------------

BLOCK
KATEGORI

"Mottagare"				"Producent"						Konversation och teknikanvändning		
Talade meddelanden	Icke-verbala meddelanden	Meddelanden på teckenspråk	Skrivna meddelanden	Tala	Pre-verbala vokalisation (joller etc)	Sjunga	Icke-verbala meddel	Meddelanden på teckenspråk	Skrivna meddelanden	Konversation	Diskussion	Användning av teknisk utrustning

Kroppsspråk	Allmänna tecken och symboler (i.e. pektavla)	Teckningar och Fotografier
-------------	---	----------------------------

Användbarhet av ICF-CY

Ökar habiliteringspersonals fokus på
delaktighet och omgivning

***“Hjälper en att lyfta blicken och se
vad som är viktigast för barnet”***

Frågeformulär - Vardagssituationer

Code sets – en uppsättning kärnfrågor

Stöd för kartläggning/screening av barns och ungdomars **delaktighet** i specifika **vardagliga situationer**

Att söka viktiga vardagssituationer

Delaktighets-instrument

Personal-uppfattningar

Jämförelse föräldra-
uppfattningar

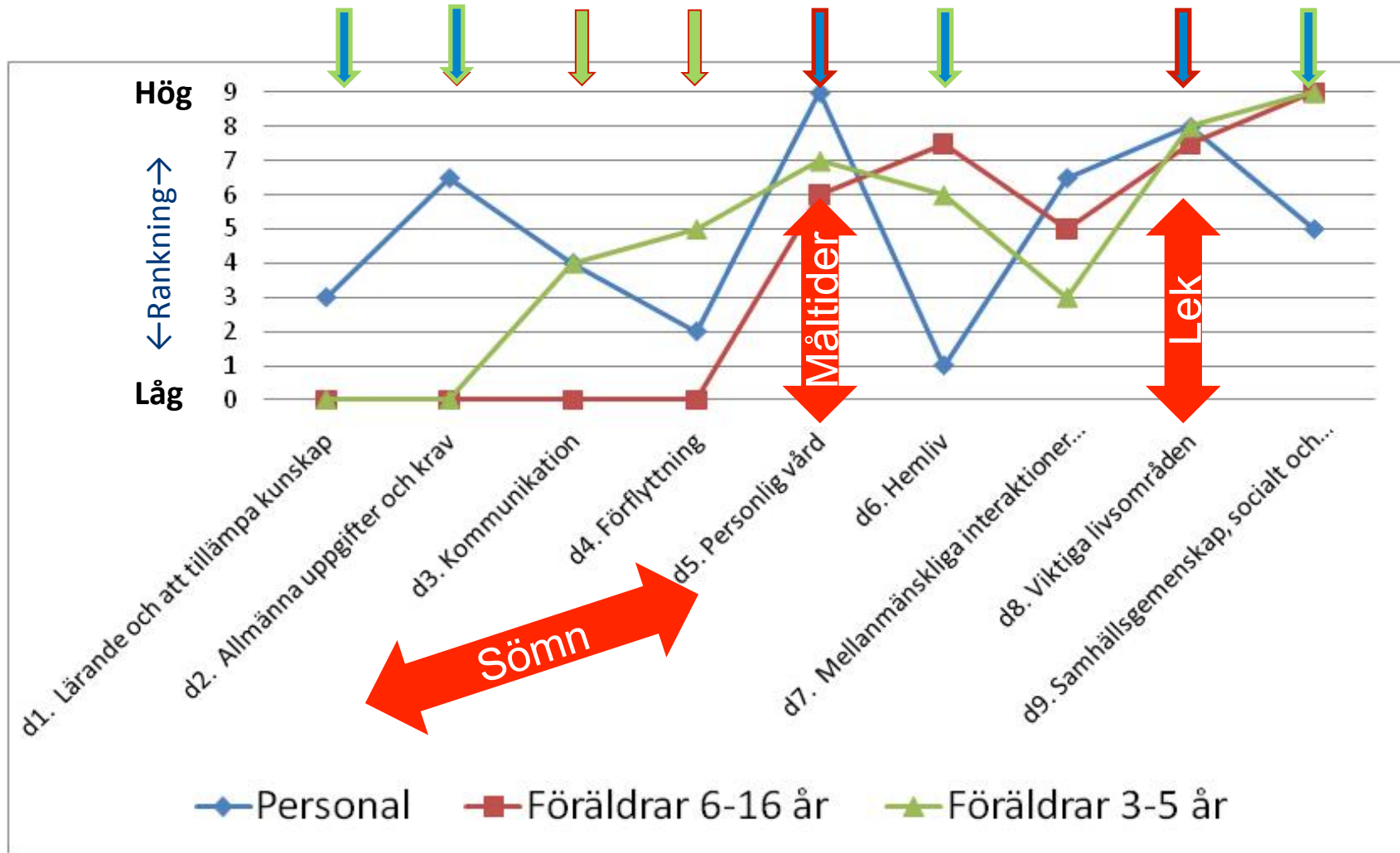

Vardagssituationer identifierade i delaktighetsinstrument

			<3 år	3-12 år	13-17 år
Lärande och tillämpa kunskap	d1	Grundläggande lärande	x		
Förflyttning	d4	Ändra och bibehålla kroppsställning	x		
	d4	Gå och röra sig omkring på olika platser	x	x	x
Personlig vård	d5	Tvätta sig	x		
	d5	Kroppsvård	x		
	d5	Sköta toalettbehov	x		
	d5	Klä sig	x		
	d5	Äta och dricka	x		
Hemliv	d6	Hushållsgöromål		x	
Viktiga livsområden	d8	Engagemang i lek	x	x	x
Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv	d9	Rekreation och fritid	x	x	x

Vardagssituationer jämförelse föräldrar - personal

Att bestämma innehåll i code sets

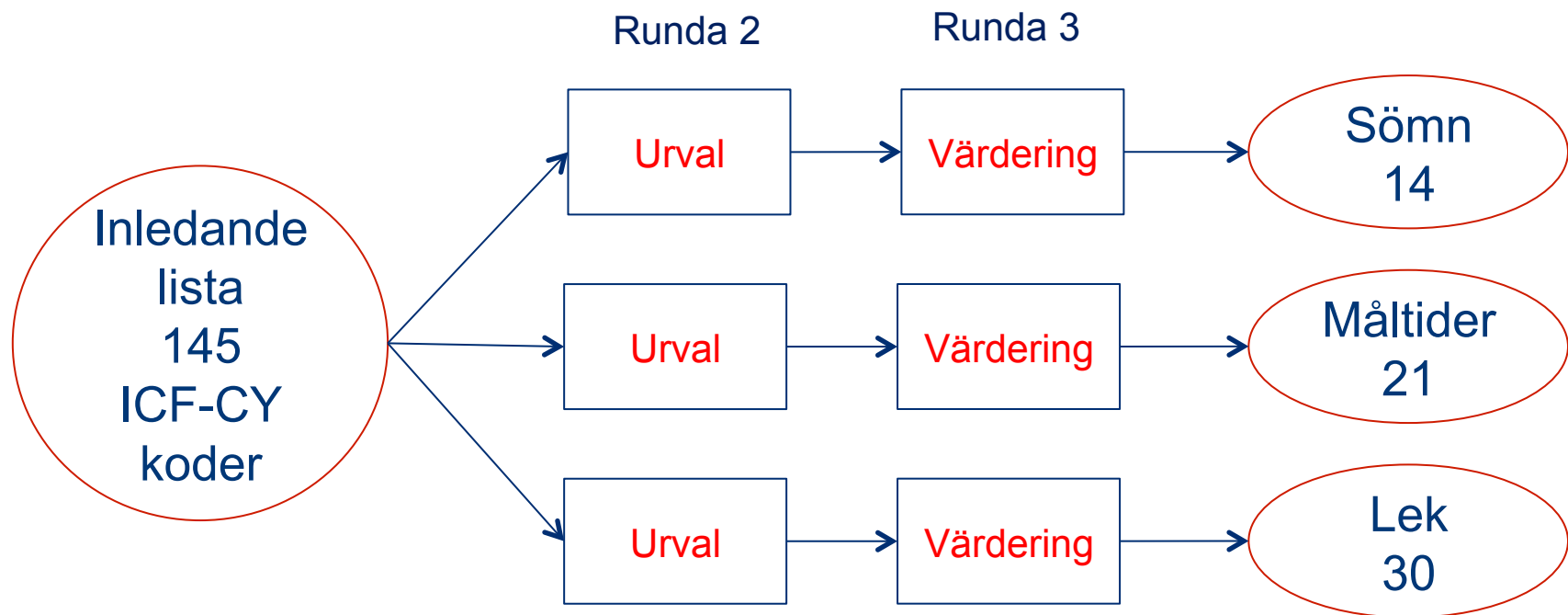
Delfi teknik

- En strukturerad kommunikationsprocess mellan experter
- Minst tre rundor
- Anonymitet
- Återkoppling
- Möjlighet att revidera uppfattning

Alla får möjlighet att uttala sig

Delfi processen

Deltagare: 5 habiliteringsteam (35 personer) resp 6 familjer (7 föräldrar)

Code set – MÅLTIDER (0-6 år)

	P	F
Akt/delaktighet		
Att undersöka saker med händerna, lukta och smaka	X	X
Att hålla kvar uppmärksamheten vid en handling eller uppgift	X	
Att uttrycka önskemål genom att jollra eller göra andra typer av ljud		X
Att själv använda gester, tecken, bilder för att visa vad barnet vill	X	
Att bibehålla en kroppsställning.	X	X
Att använda sina händer och armar.	X	X
Att äta och dricka.	X	X
Omgivn		
Mat och dryck. T ex lämplighet, nyttighet, mängd, konsistens	X	X
Utrustning för det dagliga livet. T ex möbler, barnvagn, stolar, hjälpmedel	X	
Stöd från nära familjemedlemmar.	X	
Stöd från personliga vårdgivare.	X	
Kroppsfunktioner		
Att ha energi, psykisk uthållighet, och/eller naturlig längtan efter mat	X	X
Psykiska funktioner för att tolka sinnesintryck	X	X
Att känna smak (uppleva beskt, sött, surt och salt	X	X
Att känna lukt		X
Överkänslighet		X
Funktioner för att kunna äta och dricka.	X	X
Att smälta maten och att tåla mat.	X	X
Avföringen.		X
Att hålla vikten och reglera näringsintag.		X
Viljemässiga rörelser, dvs planering samt kontroll över motorik och koordination.	X	
Icke viljemässiga rörelser, dvs att muskler drar sig samman oavsiktligt.	X	

Code set (n=20) för vardagssituationen Måltider

0-6 år

Peter kan inte delta i måltider

Varför?

- **d120** Undersöka saker med händerna, lukta och smaka
- **d161** Hålla kvar uppmärksamhet vid en handling eller uppgift
- **d331** Kalla på uppmärksamhet
- **d335** Använda gester, tecken, bilder för att kommunicera och visa vad man vill
- **d415** Bibehålla kroppsställning, t ex sitta kvar på stolen
- **d440-445** Använda sina händer och armar.
- **d550-560** Äta och dricka. T ex klara det själv, bordskick, tidsåtgång, dricka ur nappflaska, ammas, visa behov av mat

- **e110** Mat och dryck. T ex lämplighet, nyttighet, mängd, konsistens
- **e115** Produkter för personligt bruk i dagliga livet, t ex gaffel eller sked, matstol
- **e310+e410** Stöd och attityder från nära familjemedlemmar. T ex föräldrar, syskon, mor- och farföräldrar
- **e340+e440** Stöd och attityder från personliga vårdgivare. T ex assistent, resursperson i förskola/ skola, barnvakt, ledsagare.

- **b130** Energi, psykisk uthållighet, motivation, impuls kontroll och/eller naturlig längtan efter mat
- **b156** Psykiska funktioner för att tolka sinnesintryck (lukt, smak, känsel, syn och hörsel) dvs perception
- **b250-255** Känna smak och lukt (uppleva beskt, sött, surt och salt)
- **b435**. Immunologiska funktioner (t ex överkänslighet)
- **b510** Funktioner för att inta föda
- **b515** Matsmältningfunktioner
- **b525** Avföringsfunktioner.
- **b530** Viktuppehållande funktioner. (t ex barnet äter vad det behöver)
- **b760-765** Viljemässiga och icke viljemässiga rörelser (t ex koordination och kontroll)

Aktiviteter och
Delaktighet (7)

Omgivnings-
faktorer (4)

Kroppsfunktioner (9)

Code set (N=14) för vardagssituationen Sova

0-6 år

Sara kan inte sova

Varför?

- **d230**

Att genomföra dagliga rutiner.
T ex gå upp på morgonen och göra sig i ordning

- **d410**

Att ändra kroppsställning.
T ex vända sig i sängen, sätta sig upp, komma upp i stående, lägga sig ner

- **e110**

Mediciner. T ex typ av preparat, mängd

- **e115**

Utrustning för det dagliga livet. T ex säng, sängutrustning

- **e225** Klimatet. T ex temperatur

- **e240**

Ljus. T ex solljus, belysning

- **e250**

Ljud. T ex volym, bakgrundsljud,

- **e310** Stöd från nära familjemedlemmar.

- **b134**

Sömnfunktioner, dvs för att kunna somna och sova

- **b152**

Emotionella funktioner, t ex sorgsenhet, glädje, rädsla, ilska, spänning

- **b460**

Förnimmelser i samband med hjärta och andning. Det kan t ex yttra sig som tryck över bröstet, känsla av att hjärtat slår oregelbundet, hjärtklappning, rosslande andning, andnöd

- **b525**

Avföringsfunktioner, T ex gaser i magen

- **b735**

Muskeltonus

- **b761**

- Att röra sig spontant. Det gäller spädbarns rörelser och ändringar av kroppsställning

Aktiviteter och
Delaktighet (2)

Omgivnings-
faktorer (6)

Kroppsfunktioner (6)

Code set (n=29) för vardagssituationen Lek

0-6 år

Johan och Emma leker inte som andra barn

Why?

- **d110- d115** Att titta och lyssna
- **d120** Att undersöka saker med munnen, händerna, lukta och smaka
- **d131** Att lära sig genom lek och att leka med saker.
- **d161** Att rikta uppmärksamhet
- **d177** Att fatta beslut eller att välja mellan olika alternativ
- **d210** Genomföra en uppgifter och ta emot instruktion
- **d315-d320, d330, d335** Att kommunicera, förstå och använda gester, prata och berätta
- **d415** Att bibehålla en kroppsställning
- **d440-d445** Att använda sina händer och armar
- **d571** Att undvika farliga situationer
- **d710** Att samspela med andra människor
- **d720** Att bibehålla kontakter
- **d815** Att delta i förskole-aktiviteter. T ex lära sig saker, följa lärarens anvisningar
- **d880** Att leka

- **e115**
Lekmaterial – inom- och utomhus
- **e120**
Utrustning och transportmedel för förflyttning
- **e125**
Utrustning för kommunikation
- **e310+e410**
Stöd och attityder från nära familjemedlemmar
- **e340+e440**
Stöd och attityder från personliga vårdgivare

- **b110**
Medvetandefunktioner,
- **b125**
Aktivitetsnivå
- **b140**
Uppmärksamhetsfunktioner,
- **b152**
Emotionella funktioner,,
- **b156**
Psykiska funktioner för att kunna tolka sinnesintryck
- **b160**
Tankefunktioner
- **b260**
Sinnesfunktioner för att kunna förnimma kroppen och kroppsdelarna
- **b760-b765**
Funktioner för kontroll av viljemässiga och icke-viljemässiga rörelser

Aktiviteter och Delaktighet (16)

Omgivningsfaktorer(5)

Kroppsfunktioner (8)

TACK!

margareta.adolfsson@gmail.com

margareta.adolfsson@hik.hj.se